

Kriminológia és büntetőpolitika Magyarországon a globális kihívások korában

I. BEVEZETŐ

A XXI. század első évtizedén túllépve az állami büntetőpolitika és hasonlóképpen a kriminológia tudománya új gazdasági, társadalmi helyzettel találja szembe magát Magyarországon. Az intenzív gazdasági változások nem lokális jellegűek, hanem globálisak. A globális pénzpiac keltette válsághullámok végiggyűrűznek a világon, egyetlen régiót sem kímélve. Globálisan és lokálisan is fel kell készülni a közbiztonság olyan szintű romlására, amely a fogyasztói társadalmak pénzpiacainak megrendülése nyomán következhet be. Mindannyian reméljük, hogy az anómia nem csap át anarchiába és mind a gazdaságok, mind a társadalmak képesek lesznek a konszolidációra. A büntetőpolitikáért felelős vezetők és a büntetőpolitika tudományos hátteréül szolgáló kriminológiát művelő szakemberek azonban kötelesek minden eshetőségre felkészülni, így a következő veszélyekre is:

- a) A virtuális gazdasági, pénzpiaci világ irányíthatatlanná válhat, olyan szabályozási válság következhet be, amely nagy tömegek elszegényedéséhez, elégedetlenségi mozgalmaihoz vezethet.
- b) Az etnikai, vallási villongások nehéz gazdasági helyzetben belobbanhatnak, túlnőhetnek jelenlegi formáikon, kiterjedésükön.
- c) A környezeti szűkösség tovább növelheti a társadalmon belüli különbségeket, ez szintén vezethet társadalmi konfliktushoz, akár fegyveres erőszakhoz is.

Írásomban arra keresem a választ, hogy a büntetőpolitika és a kriminológia tudománya miként tud reagálni erre a helyzetre. Szakmai álláspontom, hogy a büntetőpolitika az állam általános politikájának integráns része, és a társadalom-, gazdaság-, illetve oktatáspolitikával szoros összhangban szabályozandó terület.

A büntetőpolitika egyszerre tudományos nézetrendszer és az állam gyakorlati tevékenysége. A változó viszonyokra való reagálás, a lehetséges következményekre való felkészülés a büntetőpolitika feladata. A tudományok köréből a kriminológia látja el a legbővebb információk-

kal a büntetőpolitikát, így a kriminológia tudományának is kutatásokat, elemzéseket kell végeznie a globális válság okozta helyzetek kezelése terén.

II. A BÜNTETŐPOLITIKÁVAL SZEMBENI KÖVETELMÉNYEK

A büntetőpolitika egyrészt a bűnügyi tudományokhoz kapcsolódik, másrészt az állam általános politikájának szerves része. Azt határozza meg, hogy az adott korszakban melyek a büntetendő cselekmények és mi a szankcionálásuk módja. A büntetőpolitika a büntetőjog tudományához és a kriminológiához egyaránt köthető. Közvetítő, koordináló szereppel is bír a tudomány és a politika, illetve a jogalkalmazás kapcsolatrendszerében. A büntetőpolitika nem merülhet ki a bűnözés kontrolljában, feladatrendszerét kiegészíti a társadalmi bűnmegelőzés és az áldozatsegítési intézményrendszer párhuzamos fejlesztése.

Szabó Dénes szerint a dogmatikus jogászok és a kriminológusok különböző tartalmat tulajdonítanak a büntetőpolitikának.^[1] A büntetőjogászok többsége számára – írja Szabó Dénes – a büntetőpolitika a büntetőjogi dogmatikára korlátozódik. Ancel a büntetőpolitikát társadalmi jelenségként tekinti. Ebben az értelemben a büntetőpolitikai kutatások tudományos megfigyelést jelentenek. Ancel sajátos megfogalmazásában a büntetőpolitika művészetnek is tekinthető, nem egyszerűen tudománynak, hiszen az elemzésnek a bűnözés elleni társadalmi védekezésre is ki kell terjednie.^[2]

Az állami büntetőpolitika az általános politikájának megfelelő tudományos nézetek, elméletek közül választ és ennek megfelelően alakítja a büntető jogalkotást, illetve a büntető jogalkalmazást. Ahogy változnak a társadalmi nézetek, úgy változik a tudományos megközelítés, és ennek következtében módosul a büntetőpolitika is. E változás mutatkozik meg a kriminalizációs és dekriminalizációs törekvésekben. Vámbéry a büntetőpolitikát a büntető törvényhozást előkészítő tudományként és a bűnözés ellen folytatott küzdelem taktikájaként határozza meg.^[3] Földvári szerint a büntetőpolitika fogalma csak valamely állam általános politikájával való összefüggésben határozható meg. A gyakorlati munkára helyezi a hangsúlyt, amely során meghatározzák a bűnözés ellen folytatott harc terén a feladatokat, illetve a bűnüldözés és a bűnmegelőzés eszközeit.^[4]

Hacker észak-amerikai példa alapján igyekszik a költség-haszon szempontjából tekinteni a kriminálpolitikára. Gondolatai az eltelt hatvan év alatt mit sem veszítettek érvényükből: „Áldozatok főként két irányban kell hozni. Először az egyénnek az állam részéről beavatkozásokat, szociális megszorításokat kell eltérnie, másodsor pedig a közületnek és a közületen keresztül az adófizető

[1] Szabó, 1981, 153.

[2] Ancelt idézi Szabó, *i. m.*, 153.

[3] Vámbéry, 1913, 56.

[4] Földvári, 1987, 29.

polgároknak az intézkedések költségeit viselniük kell. De ezek révén remélhető, hogy az emberek bűnözése által okozott károk, bűnügyi és büntetésvégrehajtási költségek csökkenni fognak.”^[5] A kriminálpolitika és a szociálpolitika szoros összefüggéséről ír, felsorolja mindazokat a szociálpolitikai feladatokat, amelyek megoldása szerinte nélkülözhetetlen a kriminalitás csökkentéséhez. A társadalmi érzékenység persze sajátja kell legyen mindenkinek, aki a bűnözéssel, kriminálpolitikával foglalkozik, ám meglátásom szerint a szociálpolitikát nem szabad összekeverni, s főként nem helyettesíteni a kriminálpolitikával. A szakemberek feladata e téren határozottan felhívni a törvényhozó figyelmét arra, hogy más területeken is mindent meg kell tenni az abszolút és relatív depriváció felszámolására ahhoz, hogy bármely büntetőpolitika hatékony is tudjon lenni.

A kriminológia és a büntetőpolitika kapcsolata állandó változásban van. Szabó Dénes a „van” és a „legyen” megkülönböztetésével utal a két egymástól független és csak a saját törvényeinek engedelmeskedő „jelenségcsoportra”. A jogász számára a büntetőpolitika a büntető törvény által leszögeezett elvek gyakorlati megvalósítása, a kriminológus ezentúl még értékeli is a jogi reprezentáció és prevenció mechanizmusának hatékonyságát.^[6]

Shapiro írja, hogy míg a kereskedelem és a politika jelentősen nemzetköziesednek, addig a jog és a büntetőpolitika kevésbé.^[7] A XXI. század első évtizedén túllépve álláspontom szerint már nem engedhető meg ezen a szinten sem az izoláció. Már nemcsak a szervezett bűnözés a közös veszély, jóval több területen válhatnak globálissá a kriminalitás alapjául szolgáló veszélyeztető körülmények.

Bizonyos területeken előrelépést jelentenek az Egyesült Nemzetek Szervezetének, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának és az Európai Uniónak a büntetőpolitika terén kialakított ajánlásai. Ezek az ajánlások az alábbi alapelveket fogalmazzák meg: (i) a szabadságvesztés büntetést végső eszköznek kell tekinteni, amelynek alkalmazása csak akkor indokolt, ha az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyára tekintettel nyilvánvaló, hogy semmilyen más büntetés nem lenne megfelelő; (ii) kerülni kell a rövid tartamú szabadságvesztés büntetés alkalmazását; (iii) elő kell mozdítani a közösségi és a közösségben végrehajtható szankciók szélesebb körű alkalmazását; (iv) differenciálni kell a büntetési rendszert, be kell vezetni új, szabadságelvonással nem járó szankciófajtákat, valamint (v) biztosítani kell a mediációhoz és az áldozatok kártalanításához való jogot.

Az Európai Tanács bizottságot hozott létre abból a célból, hogy tanulmányozza a büntetés kiszabására vonatkozó kutatások eredményeit, vázoljon fel olyan büntetés-kiszabási elveket, amelyek lehetővé tesznek egy, a bírók támogatását is élvező egységes büntetés-kiszabási politika kialakítását Európában. Kívánalomként jelent meg, hogy a büntetés-kiszabás elveit és a büntetőpolitikát folyamatosan és állandóan felül kell vizsgálni és újra kell értékelni.

[5] Hacker, 1941, 4.

[6] Szabó, 1981, 156.

[7] Shapiro, 1993, 37-64.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (96) 8 számú Ajánlása az európai büntetőpolitikára vonatkozik. Ez javasolja a tagállamok kormányainak, hogy kriminálpolitikájukban, a jogalkotásban és a jogalkalmazásban egyaránt a következő elveket és ajánlásokat fontolják meg.

- A bűnözés elleni harc valamennyi intézkedésének meg kell felelnie a jog uralma és az emberi jogok tiszteletben tartása garantálása elsőrendűen fontos céljának alárendelt demokratikus államok alapelveinek.
- Következésképpen, bármilyen súlyos is legyen a bűnözés szempontjából a társadalom helyzete, a leküzdésére szolgáló, a demokratikus értékeket, az emberi jogokat és a jog uralmát figyelmen kívül hagyó valamennyi intézkedés elfogadhatatlan.
- A büntetőjog egyik alapvető feladata a bűncselekmények áldozatai érdekeinek védelme. Ebből a célból erősíteni kell az áldozatoknak a büntető igazságszolgáltatásba vetett hitét, és a büntető igazságszolgáltatási rendszer keretén belül megfelelő figyelmet kell szentelni az áldozat által elszenvedett fizikai, lelki, anyagi és társadalmi sérülésekre.
- Egyetlen társadalom sem mentes a bűnözéstől, a büntetőpolitika fő célja sem lehet a bűnözés megszüntetése, hanem a bűnözésnek a lehető legkisebb mértékre csökkentése.

Az említett elvek fenntartásával valamennyi államnak koherens és ésszerű, a bűnözés megelőzésére, ide értve a társadalmi megelőzést (például társadalmi-gazdasági, oktatási, tájékoztatási politika), a helyzeti (szituációs) megelőzésre (például a bűncselekmény elkövetésére szolgáló alkalom és eszközök csökkentése stb.), a büntetőjogi hatás egyéniesítésére, a börtönbüntetés alternatíváinak népszerűsítésére, a bűnelkövetők társadalmi beilleszkedésére és az áldozatok segítésére irányuló büntetőpolitikát kell elfogadnia.

A kormányoknak büntetőpolitikájuk kidolgozásakor az említett politika megvalósításában közvetlenül érintett szakértők véleményét figyelembe kell venni és az együttműködésre fel kell hívni őket, ugyanakkor a büntetőpolitikával kapcsolatban álló különböző területeken működő elméleti szakemberek véleményét is ki kell kérni.

Annak köszönhetően, hogy a gazdasági, társadalmi és egyéb intézkedések is közvetlen hatással vannak a bűnözésre és a bűnözés hatásos megelőzéséhez a megfelelő környezetre is szükség van, a büntetőpolitikát egyéb politikákkal össze kell hangolni. Ezért különösen kívánatos, hogy az államok hozzanak létre akár a központi közigazgatás szintjén koordinációs szervezetet, akár pedig az érintett szervek közötti együttműködési struktúrát; ezen kívül még kívánatos, hogy az államok bátorítsák a helyi és regionális szintű megelőzési stratégiák kidolgozását. A kormányoknak rendszeresen és aktívan részt kell venniük a bűnözésre vonatkozó meghatározó statisztikai adatgyűjtés nemzetközi programjaiban. A társadalom számára a bűnözés anyagi és nem anyagi költségeit

általában a bűnözés elleni harc költségeihez viszonyítva kell meghatározni. A nagyközönséget tájékoztatni kell a bűnözés problémáiról. Sem a büntetőpolitika, sem pedig egyébként a büntető igazságszolgáltatási rendszer nem lehet hatékony a nagyközönség irányában tanúsított kedvező magatartás nélkül, legyen ez a forma akár a lakosság aktív részvétele.

Farkas Ákos 2010-es írásában még azt hangsúlyozza, hogy a kriminálpolitikai megoldások területén az USA a „legfontosabb exportőr”.^[8] Azonban már ez a kép is árnyaltabb, mint korábban, hiszen az USA olyan államok büntetőpolitikáját tanulmányozza, mint Anglia és Wales, Ausztrália, Kanada, Finnország és Németország.^[9] 2011 áprilisában tették közzé az összehasonlító kutatás eredményét és a rendkívüli jelentőséggel bíró ajánlást: az USA fontolja meg más államok büntetőpolitikájából azon intézmények, gyakorlati megoldások átvételét, amelyek összeegyeztethetők az USA büntetőpolitikai elveivel, igazságügyi szisztémájával. Igen jelentős áttörés ez, amit azzal magyaráz a Justice Policy Institute igazgatója, Tracy Velázquez, hogy az Egyesült Államok számára is nélkülözhetetlen más országok sikereinek tanulmányozása a globális világban. 2009-ben Webb szenátor sürgette az USA börtönnépességének csökkentését, ennek nyomán létrehoztak egy igazságszolgáltatási bizottságot, amely más országok büntetőpolitikáját vizsgálta azzal a céllal, hogy a szabadságelvonás arányát csökkentő megoldásokat ismerjenek meg.

Az összehasonlító kutatásban a fent már említett öt országot vizsgálták és hasonlították össze az USA-val. A kutatás lehetőségét az államok közti hasonlóságok teremtették meg. Az USA, Anglia és Wales, Ausztrália, Kanada, Finnország és Németország közös jellemzője: a demokratikus hatalom; a törvényesség, az ország stabilitása; nagy, erős gazdaságok (Finnország itt kivétel); az emberi jogok tiszteletben tartása; az iskolázottsági szint; a foglalkoztatási mutatók, a munkanélküliségi ráta.

Az összehasonlító kutatás során a különbözőségeket az alábbiakban foglalta össze a kutató-team: a politikai, kormányzati struktúrák eltérései; a média büntetőpolitikát befolyásoló szerepe; a társadalompolitikára és az igazságszolgáltatásra fordított költségek aránya; szociális támogatások rendszere.

A kutatás legfőbb nehézségei abban rejlettek, hogy az egyes államok büntető törvénykönyveiben más-más különös részi törvényi tényállások szerepelnek, illetve másképp állítják össze a kriminálstatisztikai adataikat.

Az USA számára hasznosítható és a kutatást végző bizottság által ajánlott megoldások többek között a következők voltak:

A büntetőpolitika filozófiáját meg kell változtatni. A társadalmi jólétet, jó közérzetet kell biztosítani, a szomszédsági figyelőszolgálatok szerepét kell erősí-

[8] Farkas, 2010, 37–45.

[9] Petteruti, 2011, 3-9.

teni.^[10] A szabadságelvontást az ún. „day fine”-okkal javasolják helyettesíteni. Németországban és Finnországban működik ez a rendszer, amikor is a bűncselekmény súlyától függő vagyoni jellegű szankciót alkalmaznak az elkövetővel szemben, kiváltva ezzel a szabadságvesztés büntetést. Minél több gyógyító, kezelő jellegű intézkedést kell beilleszteni a szisztémába: a drogfüggők gyógyítása javasolt a megbüntetésük helyett. A feltételes szabadság ideje alatt nem az ellenőrzésre, hanem a beilleszkedés támogatására kell a hangsúlyt fektetni, így a közösségi munkában való részvételre, amely jobban elősegíti később a tanulmányok folytatását, a munkavégzést. A szabadulás előtt a jobb beilleszkedés érdekében meg kell tanítani a fogvatartottakat gyakorlati ismeretekre a háztartás, munkavégzés terén. A büntethetőségi határ felemelése is új kívánalom. E pontnál azt hangsúlyozzák a kutatók, hogy az USA-ban is fel kell ismerni, hogy a fiatalok speciális elkövetői kört alkotnak, amely sajátosságait nem szabad figyelmen kívül hagyni. Meg kell szüntetni a fiataikorúak és felnőtt korúak bíróságai közti átjárhatóságot, ami most jellemzi az USA igazságügyi rendszerét.^[11]

Felismerték azt is, hogy több pénzt kell fordítani az oktatásra és munkahelyteremtésre, mert ezek nem egyszerűen bűnözéscsökkentő hatással bírnak, hanem a társadalom biztonságérzetét is növelik.

III. A KRIMINOLÓGIA, MINT A BÜNTETŐPOLITIKA LEGFŐBB TUDOMÁNYOS HÁTTERE

A kriminológia sokban segíti a büntetőpolitikát. Szabó Dénes szerint azzal járul hozzá a büntetőpolitikához, hogy a társadalom választát a bűnözésre úgy tanulmányozza, ahogy az a büntetőjogi rendszerben, a büntetőeljárásban és az egyéb intézmények konkrét működésében a valóságban megjelenik.^[12]

Korinek hangsúlyozza, hogy a kriminológia tudományára, a kriminológiai tudásra ma nagyobb szükség van, mint bármikor.^[13] Nézete szerint a büntetőeljárás minden résztvevőjének, bírónak, ügyésznek, szakértőnek, védelemnek egyaránt szükséges ez a fajta tudás a bizonyítékértékelés és a bünteteskiszabás kérdéseinél. A kriminológia a „büntetőjog alapjait kutató tudománnyá” kezd válni. Egyszerre interdiszciplináris és autonóm tudomány a kriminológia.

[10] Mindez azért meglepő, hiszen a korábbi időszakban ez jól működött az USA-ban, most egy nemzetközi vizsgálat után tér vissza az USA saját jól bevált, régi módszeréhez. Ez is bizonyítja, hogy mennyire fontos lenne valamennyi államban a büntetőpolitika folytonosságára ügyelni.

[11] E pont esetében ismét megfigyelhető a visszalépés, ami az USA-ban következett be, hiszen 1909-ben Balogh Jenő még elismeréssel ír az észak-amerikai kezdeményezésekről: 1899-ben kezd el működni az első külön bíróság a fiataikorúak számára Chicagóban. Az észak-amerikai államokban új szellemben és új módszerrel jártak el a fiataikorú bűnelkövetőkkel szemben. A fő cél az volt, hogy nem büntetni, hanem megmenteni kell őket. (Balogh, 1909, 234.)

[12] Szabó, 1981, 156.

[13] Korinek, 2010, 15.

Interdiszciplináris, amikor más tudományágak ismereteit is magába olvasztja, módszertani értelemben multidiszciplináris. Autonómiája abban mutatkozik meg, ahogyan a bűnözésre vonatkozó ismereteket integrálja, homogenizálja. Korinek szerint a kriminológia tudományának még nagyobb a létjogosultsága, mint valaha. A jövő az összehasonlító kriminológiáé. A technikai, tartalmi és a módszertani feltételek lehetővé teszik a különböző rendszerek összehasonlítását. Felteszi a kérdést: hol foglal helyet a kriminológia tudománya a diszciplínák között. A válasz egyúttal a kriminológia jövőjét is eldöntheti, hisz alapvető jelentőségű, hogy tudományként melyik úton halad tovább. Amennyiben a szűkítést választja, csak a formális értelemben vett bűnözésre redukálja le vizsgálati területét. Amennyiben a tudomány „dekriminalizálása” történik meg, nemcsak a törvényi értelemben vett bűnözésre szűkül le kutatási területe.

Nagy Marianna szerint a modern közigazgatásnak fel kell használnia a kognitív idegtudományok, az evolúciós pszichológia és a humánológia legújabb tudományos eredményeit.^[14] Ez a fajta tudományos gondolkodás meghatározó a kriminológia területén. A kriminológia már kialakulásakor más tudományok módszereit kölcsönvéve, más tudományok eredményeit magába építve kutatta a bűnözést és a bűnöző egyént. Globális gazdasági válságok idején a kriminológia nagy hasznát veszi inter- és multidiszciplináris voltának, kutatási módszerei, megfigyelő és értékelő szerepe segítséget nyújt a társadalom- és büntetőpolitikának egyaránt. Ma már nemcsak a hazai helyzetre kell válaszokat adni, hanem globális szinten is.

A gazdasági világ áttevődött az elektronikus térbe, a virtuálissá váló gazdasági tevékenység veszélyeket is rejt magában. Sassen írja, hogy a globális tőkepiac olyan hatalmi koncentráció, amely képes befolyásolni a nemzeti kormányok politikáját.^[15] A globalizáció a bevándorlás folyamatát is generálja, az államok újabb megoldandó feladattal találják szembe magukat. A bevándorlást nemzetközi egyezmények, konvenciók szabályozzák. Sassen azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a bevándorlási politika szándékai és a bevándorlás gyakorlata között egyre szélesebb a szakadék. Egyszerre van jelen az az erő, ami a határok nélküli gazdasági tereket hozza létre és egy másik, ami fokozza a határok ellenőrzését a bevándorlók távoltartása érdekében.

A migráció újabb konfliktusokat eredményez, hiszen a bevándorlók és a befogadó ország normarendszere jelentős eltéréseket mutat. „Az elvándorlók az új területre kerülve sokszor (általában etnikai csoportok közötti) csoportidentitás-konfliktusokat gerjesztenek, és a helyi gazdaságban bekövetkező hanyatlás miatt felkelések vagy zendülés alakulhat ki.” – érzékelteti a valós veszélyt Homer-Dixon.^[16] Három elméletet emel ki az erőszakos konfliktusokkal kapcsolatban. A frusztráció-agresszió elmélete szerint az emberek akkor válnak agressz-

[14] Nagy, 2010.

[15] Sassen, 2000, 57.

[16] Homer-Dixon, 2004, 213.

szívvé, ha valaki vagy valami megakadályozza őket céljuk, vágyuk elérésében. Az ehhez szorosan kapcsolódó relatív depriváció elmélet az elért gazdasági szint és az általuk „megérdemeltnek” tartott szint közötti különbségben találja meg a frusztráció és az annak következtében kialakult agresszió okát. A második nagy elmélet-csoport a csoportidentitással foglalkozik: a csoporterősítő „mi-tudat” miként juthat el a „mi-ők” konfliktusáig. „Egy külső csoport becsméréssel a vezetők megpróbálják kiaknázni ezeket az igényeket (mármint a csoporton belüli identitás erősödése iránti igényeket – D. A.) , hogy ezzel növeljék a politikai hatalmukat a saját csoportjukon belül, e viselkedés miatt viszont elémlyülnek és sokkal elkeseredettebbekké válnak a csoportközi nézeteltérések.” – mutat rá Homer-Dixon. A strukturális elméletek a cselekvők racionális számításából következő konfliktusokat magyarázzák, amelyek a külső kényszerekből eredeztethetőek.

Homer-Dixon úgy összegzi a kutatásokat, hogy akkor várhatók az erőszakos konfliktusok, amikor a gazdasági válság súlyos, tartós és elég átható. A globális pénzpiac, a világgazdaság évek óta termeli az ilyen jellegű válságot. Ezért kívánatos, hogy az államok politikája, büntetőpolitikája nemzeti és egymással összefogva nemzetközi szinten is tegyen lépéseket a konfliktusok megelőzésére.

IV. ÖSSZEZÉS

2009-ben már foglalkoztam azzal a problémával, hogy gazdasági válságok idején az állampolgárok anyagi javaik elvesztése esetén hogyan reagálhatnak. A büntetőpolitika alakítóinak olyan helyzetre is fel kell készülniük, amikor tömegek jutnak el oda, hogy egzisztenciálisan már nem lesz veszítenivalójuk. „Egy-egy pénzügyi megingás és a jól felépített reklámvilág összeomlik, nem marad emberi érték, ami megtarthatná azokat, akik csak a külsőség rabjai voltak. Amíg pénzügyi válságok meg nem rengetik a globális gazdaságot, addig csak a szociológusok, kriminológusok riasztásának vélhetik azokat az írásokat, amelyek arra figyelmeztetnek, hogy a fogyasztás egyedüli életfeladattá, »világnézetté« tétele rendkívül veszélyes a társadalmak stabilitására nézve is. Hisz a külsőségeket, tárgyakat elvesztő ember egyúttal a talajt is elveszti a lába alól. A multinacionális gazdaság és a szolgálatában álló média nem arra tanította, hogy képes legyen visszafogni fogyasztói szokásait arra az időre, amíg a globális pénzügyi világ nem rendeződik. A média nem arra szocializálja, hogy fegyelmezett állampolgárként viselkedjen, ismét belső emberi értékek után nézzen. Ez a fogyasztói társadalom az azonnali, mohó szerzésre tanít; türelemre, visszafogottságra nem. Ez az ellentmondás nagy társadalmi válságokat szülhet és nemcsak egyéni agresszió, hanem tömeges erőszak is keletkezhet e nyomán.”^[17]

[17] Domokos, 2009, 55-65.

Jelen írásomban a három évvel ezelőtti gondolataimat fűztem tovább, megállapítva, hogy az újonnan kialakuló gazdasági, társadalmi válságok beható vizsgálata a kriminológia tudományának is feladata. Az egyszerre multi- és interdiszciplináris tudomány a globális válságok időszakában igen nagy hasznát tudja venni az összehasonlító kutatásoknak. A nemzetközi szintű közös kutatások segíthetnek a globális pénzügyi válság közös társadalmi következményeinek felmérése, illetve deviáns és kriminális tettekben is megnyilvánuló anómiás viszonyok felszámolása során. Az Európa Tanács Bűnügyi Kérdésekkel Foglalkozó Bizottsága szerint a büntetőpolitikát folyamatosan és állandóan felül kell vizsgálni és újra kell értékelni.

A környezeti szűkösség lehetséges következményeire is fel kell készülni mind helyi, mind nemzetközi szinten. Ahogy Homer-Dixon fogalmaz „önerősítő erőszakspirálhoz”, intézményi működésképtelenséghez és társadalmi szétdarabolódáshoz vezethet Földünkön a környezeti javak szűkössége.^[18] A migráció problémája is állandó feszültségeket generál, erős etnikai ellentétek, társadalmi, kulturális konfliktusok okozója. Az országokon belüli bandaháborúkon túl várható az államok közötti feszültség is a globális környezeti problémák következményeként.

A gazdasági válság, a pénzügyi világ kudarcai is jelentős veszélyforrást jelentenek. Posner, a chicagói egyetem professzora azt hangsúlyozza, hogy a szabad piacok önszabályozása mondott csődöt és ez ellen a rosszul működő nyugati kormányok tehetetlenek bizonyultak.^[19] Újabb világválság jöhet, amelyet a globális árfolyamháború, a gazdasági visszaesés és ezek következményeként a társadalmi egyenlőtlenségek kiéleződése jellemez.

A kormányoknak a büntetőpolitika meghatározásakor, a törvényhozóknak a jogszabályok megalkotásakor nagyban kell támaszkodniuk a különböző tudományok képviselőinek szakértelmére. A kriminológusok multi- és interdiszciplináris jellegű tudományuk segítségével felkészíthetik a büntetőpolitika alakítóit a lehetséges állami reaklási módozatokra.

Azok az elvek, amelyeket a történelem egy szakaszán megállapítottak, időről-időre felülvizsgálandók az új kriminológiai ismeretek, valamint az erkölcsi és társadalmi gondolkodás új fejleményei tükrében. A változásra való azonnali reakláás kívánalma korunkban rendkívüli fontosságú a politika minden területén, így a büntetőpolitikában is. Abban az időszakban, amikor az USA is szükségét érzi más államok büntetőpolitikáját megismerni, elemezni és bizonyos esetekben átvenni – álláspontom szerint nem kérdéses immár, hogy globális válságok esetén globális megoldásokra van szükség.

[18] Homer-Dixon, 2004, 14.

[19] Posner, 2010.

IRODALOM

- Balogh Jenő (1909): *Fiatalkorúak és büntetőjog*. Budapest, Athenaeum.
- Domokos Andrea (2009): Az erőszak mint a szabadidő-eltöltés egyik módja – Honnan eredeztethető a gyermek- és fiatalkori agresszió? In: *Rendészeti Szemle*, 57. évf. 5. sz. 55–65.
- Farkas Ákos (2010): Kriminálpolitikák egy globalizált világban, avagy kriminálpolitikák vándorúton. In: *A globalizáció kihívásai – kriminálpolitikai válaszok. Kriminológiai Közlemények*, 68. (szerk. Víg D.), Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 37–45.
- Földvári József (1987): *Kriminálpolitika*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Hacker Ervin (1941): *Kriminálpolitika*. Miskolc.
- Homer-Dixon, Thomas F. (2004): *Környezet, szükségesség, erőszak*. Typotex, Budapest.
- Korinek László (2010): *Kriminológia I-II*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest.
- Nagy Marianna (2010): *Interdiszciplináris mozaikok a közigazgatási jogi felelősség dogmatikájához*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Petteruti, Amanda (2011): *Finding Direction: Expanding Criminal Justice Options by Considering Policies of Other Nations*. Justice Policy Institute. (<http://www.justicepolicy.org/research/2322>)
- Posner, Richard A. (2010): *The Crisis of Capitalist Democracy*. Harvard University Press.
- Pusztai László (1995): Bevezető gondolatok a kriminálpolitika aktuális kérdéseire. In: *Kriminológiai Közlemények*, 52. sz. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 118–126.
- Sassen, Saskia (2000): *Elvesztett kontroll? Szuverenitás a globalizáció korában*. Helikon Kiadó, Budapest.
- Shapiro, Martin (1993): The Globalization of Law. In: *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 1. 37–64.
- Szabó Dénes (1981): *Kriminológia és kriminálpolitika*. Gondolat, Budapest.
- Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció – Országos Kriminológiai Intézet. In: *Kriminológiai Közlemények*, 57. sz. (szerk. Domokos A.) Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1999.
- Az Európa Tanács Bűnügyi Kérdésekkel Foglalkozó Bizottsága által az 1992. június 22–26-i ülésen CDPC (92) Addendum III. sz. alatt jóváhagyott szövege.